

บทวิจารณ์หนังสือ
มหัศจรรย์เกาหลี: จากเก้าถ่านสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจ
และวัฒนธรรม
Book Review
KOREA: The Impossible Country

ผู้เขียน: แดเนี่ยล ทิวดอร์ (Daniel Tudor)

ผู้แปล: รุติพิงษ์ เหลืองอรุณเลิศ

ชนันภรณ์ อารีกุล

Chanaporn Areekul

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Education Srinakharinwirot University

Email: chanaporn@gs.swu.ac.th

บทนำ

มหัศจรรย์เกาหลี: จากเก้าถ่านสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (KOREA: The Impossible Country) คือผลงานเขียนของแดเนี่ยล ทิวดอร์ (Daniel Tudor) นักเขียนและนักข่าวชาวอังกฤษ ซึ่งพำนัก และทำงานกับ The Economist และ Newsweek Korea ในประเทศเกาหลีใต้ ภายในหนังสือแบ่งการนำเสนอเป็น 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ผู้เขียนได้เล่าถึงปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อลักษณะของคนเกาหลี อาทิ ศาสนาพุทธ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิทรงเจ้าที่สืบทอดมากกว่าพันปี ระบบทุนนิยม และศาสนาคริสต์ ตอนที่ 2 เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมที่ผ่านการศึกษามาแล้วเป็นอย่างดี อาทิ ซอง และ ฮัน รวมไปถึงวัฒนธรรมที่ไม่ค่อยถูกพูดถึงอย่าง ฮึง (ความร่าเริงยินดี) และนิสัยบ้าเห่อของใหม่ในหมู่คนเกาหลี ตอนที่ 3 ผู้เขียนได้เล่าถึง ฮัยอนซิล หรือความจริงอันเย็นชา ซึ่งครอบคลุมวิธีที่คนเกาหลีได้ใช้ในการดำเนินธุรกิจและการเมือง การทำงาน การหาคู่ และการหมกมุ่นเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะการเรียนภาษาอังกฤษ ตอนที่ 4 ผู้เขียนเล่าถึงภาพยนตร์เกาหลี ดนตรียอดนิยม อาหารการกิน และชีวิตยามราตรี และใน

ตอนสุดท้าย คือตอนที่ 5 ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า เกาหลีใต้ไม่ใช่ประเทศอนุรักษ์นิยมที่จิตใจแคบอีกต่อไป หากแต่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าต้อนรับชาวต่างชาติ และเริ่มละทิ้งอดีตที่เต็มไปด้วยการกีดกันทางเพศ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากขงจื้อมานั่นเอง

จิตติพงษ์ เหลืองอรุณเลิศ นักออกแบบ ที่มีความสนใจศิลปะ ประวัติศาสตร์ การเมือง และเทคโนโลยี และสำนักพิมพ์โอเพ่นเวิลด์ส ได้ร่วมกันแปลและจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้เดินตามเรื่องราวการพัฒนาประเทศเกาหลีใต้ จากประเทศยากจนที่บอบช้ำจากสงคราม และชวนเซจากสภาวะเผด็จการสู่การเป็นประเทศประชาธิปไตย สามารถผ่านวิกฤตต่าง ๆ มาได้อย่างมั่นคงและมั่งคั่ง จนเป็นแม่แบบให้กับประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลก บทวิจารณ์นี้จะนำเสนอเนื้อหาซึ่งประเด็นสำคัญของหนังสือมหัศจรรย์เกาหลี และข้อขบคิดด้านลบเกี่ยวกับอัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรที่เป็นรองเพียงประเทศลิทัวเนียเท่านั้น สารระความรู้และข้อคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือ อันน่าจะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมไทยได้ มีดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 รากฐาน

เนื้อหาในตอนนี้เปิดเรื่องโดยแนะนำให้ผู้อ่านรู้จัก มุชกอิน หรือคนทรงเจ้าในเกาหลี ซึ่งนับถือลัทธิมุชก ลัทธิอันไร้แบบแผนหรือพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ที่เชื่อว่าธรรมชาติขับเคลื่อนด้วยพลังแห่งวิญญาณ และมีเป้าหมายเพื่อเชื่อมต่อวิญญาณเหล่านั้นกับมนุษย์โลก แต่ท่ามกลางความเชื่อหลักของคนหมู่มาก ในปี 372 พระพุทธศาสนาสามารถเข้ามาและหลอมรวมกับมุชกได้อย่างสันติ ทำให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติอันอ่อนแอและเปิดกว้างของลัทธิและศาสนาดังกล่าว สำหรับลัทธิขงจื้อในเกาหลีนั้นเริ่มแพร่กระจายในช่วงที่เกาหลีแบ่งออกเป็นสามอาณาจักร และมีอิทธิพลค่อนข้างมาก จนแม้แต่อาณาจักรซิลลาซึ่งเป็นรัฐพุทธยังมีการก่อตั้งวิทยาลัยขงจื้อในปี 682 ในบันทึกของโฮเมอร์ บี. ฮัลเบิร์ด หมอสอนศาสนาชาวอเมริกันที่เดินทางไปเกาหลีในศตวรรษที่ 19 ได้กล่าวไว้ว่า “คนเกาหลีที่ฉลาดเฉลียวจะเป็นขงจื้อเมื่อเช้าสังคม เป็นพุทธเมื่อขบคิดเรื่องปรัชญา และไหว้เจ้าเมื่อถึงคราวเคราะห์” อย่างไรก็ตาม ทุกวันนี้ประชากรเกาหลีร้อยละ 23 เท่านั้นที่เรียกตัวเองว่าชาวพุทธ อีกร้อยละ 29.2 หรือประมาณ 11 ล้านคน นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งถือเป็นประเทศที่มีสัดส่วนประชากรผู้นับถือคริสต์สูงสุดในเอเชีย แต่คนหมู่มาก ประมาณร้อยละ 40 กลับไม่นับถือศาสนาใดเลย นอกจากเรื่องศาสนาแล้ว การศึกษาก็เป็นรากฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศนี้ เกาหลีใต้ขึ้นชื่อเรื่องความหมกมุ่นกับผลสอบและการแข่งขันเพื่อให้ได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยชั้นนำอย่าง มหาวิทยาลัยแห่งชาติซิลลา มหาวิทยาลัยเกาหลี และมหาวิทยาลัยยอนเซ (SKY) เพราะปริญญาจาก SKY ถือเป็นใบผ่านทางไปสู่

โอกาสในหน้าที่การงานที่ดีที่สุด หรือการทำงานในกลุ่มบริษัท แชนโบล ซึ่งเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่ ที่มีประสิทธิภาพสูงในปัจจุบัน สามารถผลิตสินค้าที่คนทั้งโลกพร้อมจ่ายเงินซื้อกันได้ ไม่ยาก เช่น โทรศัพท์ซัมซุง รถยนต์ฮุนได หรือตู้เย็นแอลจี เป็นต้น

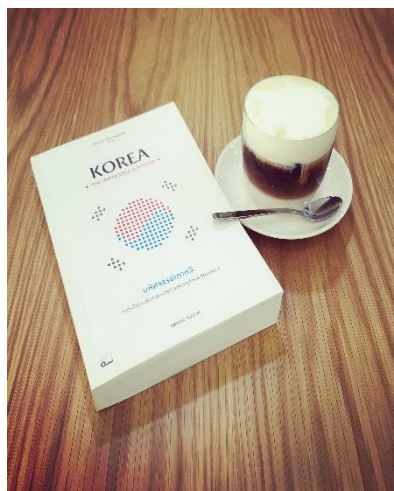
ตอนที่ 2 กฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม

เนื้อหาในตอนนี้กล่าวถึง *ซอง* (jeong) คือ แนวคิดที่มีอิทธิพลที่สุดในวัฒนธรรมเกาหลี *ซอง* เป็นความรู้สึกรักใคร่ ห่วงใย ผูกพัน และยึดติด ที่ก่อตัวขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล *ซอง* อาจดูเหมือนระบบเส้นสายแต่แท้จริงแล้ว มีรายละเอียดที่แตกต่างและมีพลังมากกว่านั้นมาก แต่วัยรุ่นเกาหลีได้ยุคใหม่ซึ่งเติบโตมาท่ามกลางความเจริญทางวัตถุและอาจไม่ได้มีวิถีชาวบ้านที่ผูกพันใกล้ชิดกัน วัฒนธรรม *ซอง* จึงอาจเบาบางลงไปด้วย ไม่เพียงแต่วัฒนธรรมของที่เป็นพื้นฐานของคนเกาหลีได้ แต่ลัทธิขงจื้อซึ่งให้คุณค่าสูงสุดกับความสำเร็จ ด้านการศึกษาและการสร้างความมั่นคงให้ครอบครัว ก็เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ทุกคนต้องขวนขวายเพื่อไปให้ถึงความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับในสังคม เป็นคนที่ต้องเก่งที่สุดและมุ่งมั่นในการนำประเทศไปสู่เบอร์หนึ่งของโลก เราอาจคิดว่า เมื่อเกาหลีติดอันดับประเทศที่ร่ำรวยแล้ว จิตวิญญาณของการแข่งขันจะลดลงบ้าง แต่ความจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้น การแข่งขันกลับแผ่ขยายไปยังวงการอื่น ๆ เช่น การเรียนสูง ๆ การมีรูปร่างหน้าตาที่สวยงาม เป็นต้น ผลสำรวจวัยรุ่นในกลุ่มประเทศ OECD ของสถาบันวิจัยการพัฒนาสังคมแห่งมหาวิทยาลัยยอนเซพบว่า วัยรุ่นเกาหลีมีความสุขน้อยที่สุด และการฆ่าตัวตายก็เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้วัยรุ่นเกาหลีเสียชีวิต อันที่จริงแล้วข้อมูลนี้ก็อาจไม่น่าประหลาดใจเท่าไรนัก เมื่อคำนึงถึงวัฒนธรรมการเรียนและความกดดันของคนเกาหลีที่ว่า จะต้องเป็นเลิศในทุก ๆ ด้าน

ตอนที่ 3 ฮัยอนซิล: ความจริงอันเย็นชา

สิ่งที่สวยงามในสายตาของผู้อื่นอาจมีความซ้ำซ้อนซ่อนอยู่ลึก ๆ เนื้อหาในตอนนี้ นำเสนอสาระเกี่ยวกับความจริงอันเย็นชาของเกาหลี เช่น การที่กรุงโซลตั้งอยู่ห่างจากประเทศเกาหลีเหนือเพียง 31 ไมล์ และยังคงมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเตือนคนเกาหลีใต้อยู่ตลอดเวลา ฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ต่างยังอยู่ในภาวะสงครามด้วยกันทั้งคู่ ผลสำรวจของสถาบันวิจัยเพื่อสันติภาพ (Peace Research Institute) พบว่า คนเกาหลีใต้ร้อยละ 30 เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “คนเกาหลีเหนือคือพี่น้องร่วมเผ่าพันธุ์ แต่ตอนนี้กลับรู้สึกว่าคุณพวกเขาเป็นคนต่างชาติ” และมีคนถึงร้อยละ 9 ถึงขนาดพูดว่า “คนเกาหลีเหนือก็คือคนต่างชาติ ไม่ต่างอะไรกับคนจีน” คนภายนอกที่ทักทักกันเองว่า ทั้งสองอยากรวมประเทศมักคิดกันว่า อุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการรวมกันของสองชาตินี้ ได้แก่ ระบบการเมืองและ

อุดมการณ์สองฝ่ายที่แตกต่างกันราวฟ้ากับเหว รวมถึงอิทธิพลของจีนที่มีต่อฝ่ายเหนือ อย่างไรก็ตาม สิ่งกีดขวางที่ก้าวข้ามผ่านได้ยากเย็นที่สุดเห็นจะเป็น การไร้ซึ่งแรงปรารถนาที่จะรวมชาตินั่นเอง นอกจากนี้ หากย้อนไปเมื่อศตวรรษก่อน คนเกาหลีมักถูกมองว่าเป็นคนที่สันหลังยาวและเฉื่อยชา แต่ทุกวันนี้ภาพลักษณ์ของแรงงานเกาหลีได้เปลี่ยนไปจากเดิมมาก พวกเขาทำงานหนักที่สุดในกลุ่มประเทศสมาชิก OECD และเป็นแบบอย่างของความอุตสาหะ ไม่เพียงแต่ด้วยแรงงานเท่านั้น เด็กนักเรียนเกาหลียังเรียนหนัก จนสามารถทำคะแนนสอบวิชาคณิตศาสตร์และวิชาการอ่านในการทดสอบ PISA 2010 (Program for International Student Assessment) ได้ดีที่สุดในกลุ่มประเทศสมาชิกอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้เด็กเกาหลีจะได้รับการจัดอันดับให้อยู่ในระดับที่ดี แต่พวกเขาต้องทุ่มเทต่อการเรียนและใช้เงินมากกว่าเด็กฟินแลนด์ที่มีคะแนน PISA อยู่ในระดับต้น ๆ เหมือนกันเป็นสองเท่า อาจเรียกได้ว่า สิ่งนี้เป็นความสำเร็จที่ไร้ประสิทธิผล ถ้าเด็กเกาหลีสามารถ “เรียนอย่างฉลาด ไม่ใช่เรียนหนัก” ได้ ประเทศนี้ก็อาจพัฒนาและก้าวต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้

ตอนที่ 4 นอกเวลางาน

ชีวิตส่วนหนึ่งนอกเวลางานคือชีวิตที่อยู่ที่บ้าน เนื้อหาในตอนนี้อาจกล่าวถึง ฮานก ซึ่งเป็นบ้านโบราณที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ ดินเหนียว และหิน แต่เมื่อประชากรในกรุงโซลเพิ่มขึ้น ฮานกจึงไม่ตอบโจทย์ความต้องการอีกต่อไป เพราะชาวเกาหลีหันมาใช้ชีวิตในอพาร์ทเมนต์ซึ่งสะดวกสบายมากกว่า แต่คนก็ห่างเหินกันมากขึ้นด้วย การใช้ชีวิตที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของคนเกาหลีคือ การกินดื่มและสังสรรค์อย่างหนักอาจกล่าวได้ว่า คนเกาหลีนั้น “ทำงานทั้งวัน สังสรรค์ทั้งคืน” อาหารเกาหลีที่มีชื่อเสียงและคนต่างชาติรู้จักกันดีคือ กิมจิ นอกจากนี้ยังมีอาหารจานหมักดองหรือเครื่องปรุงที่คนเกาหลีมักนิยมทานอีกหลายอย่าง เช่น โคชูจัง คันจัง เทนจังจิเกะ จิมดัก และเมจู เป็นต้น สำหรับอาหารขึ้นชื่อที่แนะนำก็มีหลายเมนู ได้แก่ คัลบิ ชัมกย็อบซาล บุลโกกิ มันดู ซานนั๊กจิ ทักกัลบิ บีบิมบับ เป็นต้น อาหารรสชาติดีเหล่านี้ เมื่อผสมผสานกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก็น่าจะมีผลทำให้คนเกาหลีรักการสังสรรค์มากยิ่งขึ้นไปอีก จนทำให้คนเกาหลีมักถูกเรียกว่า “ชาวโอริชแห่งตะวันออก” ซึ่งหมายความว่า คนเกาหลีนั้นเป็นคนที่ชอบบ๊อง เล่น เต็ม และเมา นั่นเอง ไม่

น่าแปลกใจกับข้อมูลนี้ เพราะข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับการรายงานขององค์การอนามัยโลกที่ว่า คนเกาหลีใต้ดื่มแอลกอฮอล์ 14.8 ลิตรต่อคนต่อปี ซึ่งนำหน้าชาวอังกฤษและชาวไอริชหรือสหราชอาณาจักรของพวกเขาอยู่เล็กน้อย ถือได้ว่าพวกเขาดื่มหนักที่สุดในบรรดาคนนอกทวีปยุโรปเลยที่เดียว นอกจากการดื่มสุราอย่างหนักแล้ว คนเกาหลีใต้ยังน่าจะเป็น “ผู้เสพติดร้านกาแฟ” อีกด้วย แต่เหตุผลหลักที่เกาหลีใต้มีร้านกาแฟเยอะนั้น อาจไม่ใช่เพราะความหลงใหลในกาแฟเหมือนประเทศหรือชนชาติอื่น แต่ร้านกาแฟน่าจะเป็นที่พบปะกันของคนเกาหลี ผู้ซึ่งชื่นชอบการอยู่รวมกลุ่มกันมากกว่าการอยู่คนเดียวเสียมากกว่า

ตอนที่ 5 รวมพวก “เรา” ไม่แบ่งแยก “เขา”

“สายเลือดบริสุทธิ์” เป็นแนวคิดชาตินิยมที่น่าสนใจของคนเกาหลี เนื้อหาในตอนนี้กล่าวถึง แนวคิดชาตินิยมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือ อันตรงประสิทธิผลในการทำให้ประชาชนเชื่อฟังและปกครองง่าย ชาตินิยมแบบยึดถือชาติพันธุ์ในเกาหลีนั้น เป็นผลผลิตจากสิ่งรุมเร้าภายนอกและความหวาดกลัวการคุกคาม จึงมีลักษณะของการป้องกันตนเองมากกว่าความก้าวร้าว แต่ในระยะหลังมานี้ แนวคิดชาตินิยมสายเลือดบริสุทธิ์และข้อกังขาที่มีต่อคนต่างชาติเริ่มถดถอยลงไปมาก รัฐบาลที่เคยปลูกฝังค่านิยมเลือดบริสุทธิ์ในวันวาน กลับหันมาตีโปสเตอร์รณรงค์ให้ประชาชนยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมในวันนี้ ปัจจุบันสังคมเกาหลีได้เริ่มเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติได้ก้าวขาข้างหนึ่งเข้ามาในเขตของ “เรา” มากกว่าที่ผลักไสให้เป็น “เขา” เสียทั้งหมด ปรากฏการณ์นี้ถือเป็นโชคดีของเกาหลีเอง เพราะการอพยพเข้ามาของชาวต่างชาตินั้น สามารถช่วยแก้ปัญหาอัตราการเกิดที่ตกต่ำอย่างรุนแรงของเกาหลีใต้ได้ เพราะในปี 2026 เกาหลีใต้จะกลายเป็น “สังคมอุดมผู้สูงวัย” (super-aged society) คือ มีประชากรอายุมากกว่า 65 ปีถึงร้อยละ 23 ปัญหาดังกล่าวอาจมีทางออกได้หลายทาง แต่ทางแก้ที่เห็นผลในระยะสั้นที่สุดคือ การให้ชาวต่างชาติที่อยู่ ในวัยทำงาน สามารถเข้ามาทำงานในประเทศเกาหลีใต้ได้ เพื่อเป็นการเพิ่มจำนวนแรงงาน และภาษีที่จะนำไปดูแลผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ กระแสการปรับตัวเป็นสากลมากขึ้นในสังคมเกาหลีนั้น เป็นสัญญาณว่าประเทศนี้มีวุฒิภาวะที่สูงขึ้น และยอมรับตัวเองมากขึ้นว่า พวกเขาไม่ใช่เหยื่อผู้รออีกต่อไป แต่พวกเขาเป็นสมาชิกในกลุ่มประเทศชั้นนำที่ร่ำรวย มีความรับผิดชอบ และมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งบนเวทีโลก

บทสรุป

มหัศจรรย์เกาหลี: จากเก้าถ่านสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม มีสาระความรู้เรื่องราวที่ครอบคลุมตั้งแต่รากฐานทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและวัฒนธรรม และมีประเด็นย่อยในเชิงลึกให้ผู้อ่านได้ศึกษา ตั้งแต่อุปนิสัย ความคิด ปัญหาชีวิต ปัญหาสังคม การสร้างบ้าน การดื่ม การกิน และการเดินร่ำของคนเกาหลี เป็นต้น บางคนอาจคิดว่าหนังสือที่มีความยาว 456 หน้า ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศเกาหลีเท่านั้น อาจน่าเบื่อหรือเข้าใจได้ยากเพราะมีภาษาเกาหลีค่อนข้างมาก แต่หนังสือเล่มนี้กลับอ่านสนุก เนื้อหาเข้มข้นแต่เข้าใจไม่ยากเหมือนตำรา และการบรรยายทำให้เราเห็นภาพบรรยากาศของประเทศเกาหลีได้เป็นอย่างดี แนวคิดการพัฒนาประเทศของเกาหลีใต้ที่บรรยายไว้ในหนังสือเล่มนี้ อาจพอเป็นแนวทางหรือเป็นประสบการณ์ที่มีค่าแก่ผู้ที่สนใจงานพัฒนาสังคม ให้ได้ศึกษาอยู่หลายประการ เพราะคงไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่ประเทศซึ่งทุกข์ยากแสนสาหัส จะสามารถยืนหยัดได้อย่างสง่างามบนเวทีโลก และสามารถสร้าง “เค-ป๊อป” ให้มีอิทธิพลต่อนานาประเทศทั่วโลกได้อย่างมหัศจรรย์

บรรณานุกรม

ทิวดอร์, แดเนียล. (2560). **มหัศจรรย์เกาหลี: จากเก้าถ่านสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม**. แปลจาก KOREA: The Impossible Country. แปลโดย ฐิติพงษ์ เหลืองอรุณเลิศ. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส์.

TRANSLATED THAI REFERENCES

Tudor, D. (2017). **KOREA: The Impossible Country**. Translated by Thitipong Luengarunlert. Bangkok: Openworlds.